

Ilustrirani **Slovenec**

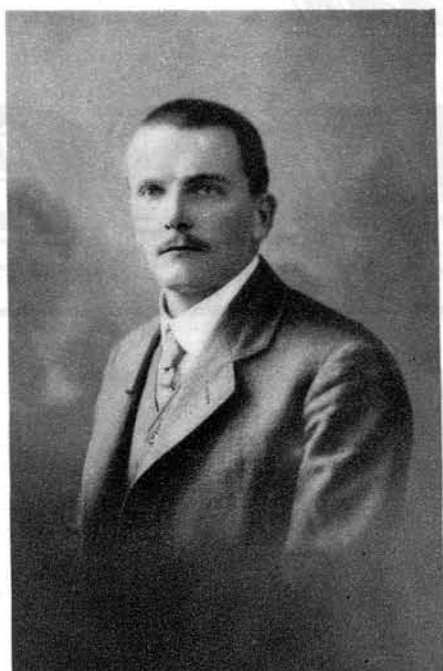
Čelo IV

Tedenska priloga »Slovenca« (šl. 205) z dne 9. IX. 1928

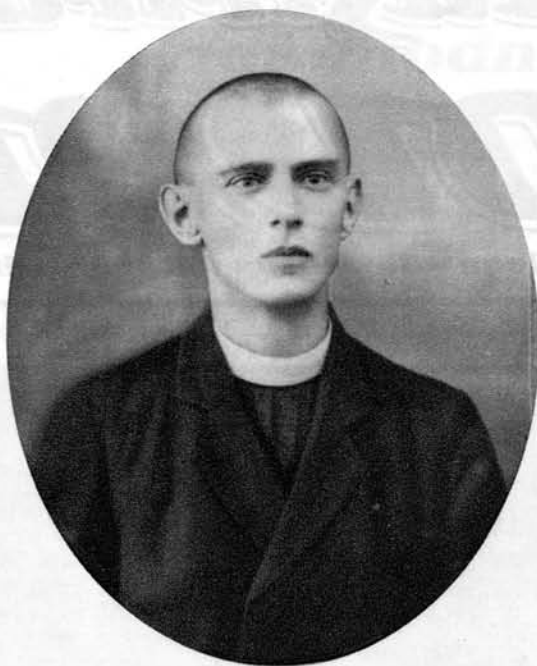
Štev. 37

Naša slovenska mesta: Krško.

Dr. Janko Šisko
okrajni glavar v Krškem.

Janez Filipič
mestni župnik v Krškem.

Alfonz Urbanč
krški mestni župan.

Na desni:

**Pogled na
Krško v smeri
proti Zagrebu**

Spodaj:

**Pogled na
Krško v smeri
proti Zidane-
mu mostu**

Z obeh slik je lepo vi-
deti prelepo slikovito
lego Krškega na desnem
savskem bregu. Tu je
Sava že plovna in kadar
je voda ugodna, plujejo
mimo Krškega dan za
dnevom splavi proti Bel-
gradu.

Spodaj:

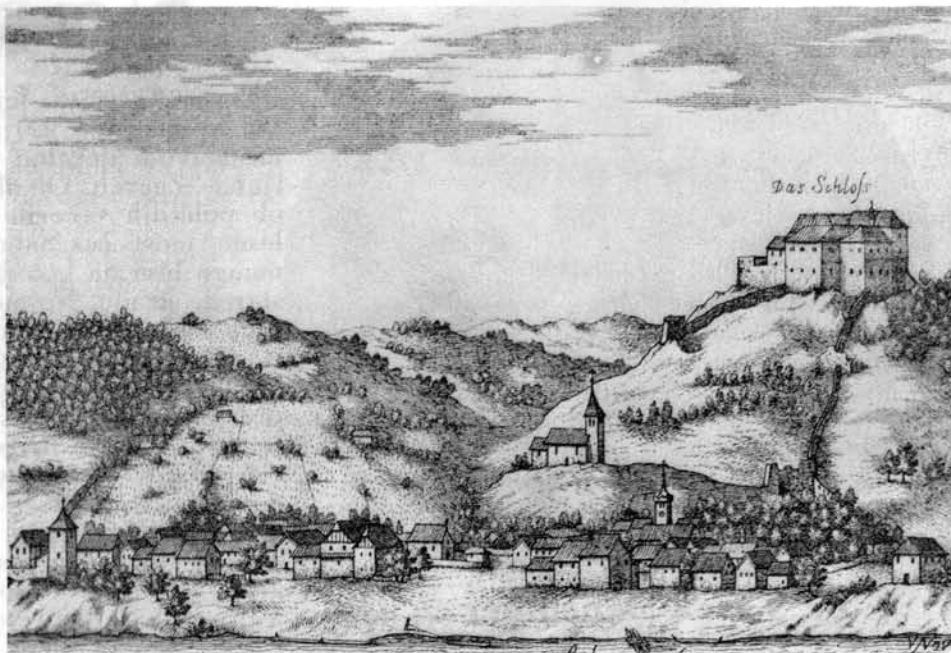
**Motiv s savske-
ga brega pri
Krškem**

veslanje je v Krškem
jako priljubljen sport.

Grb
mesta Krško.

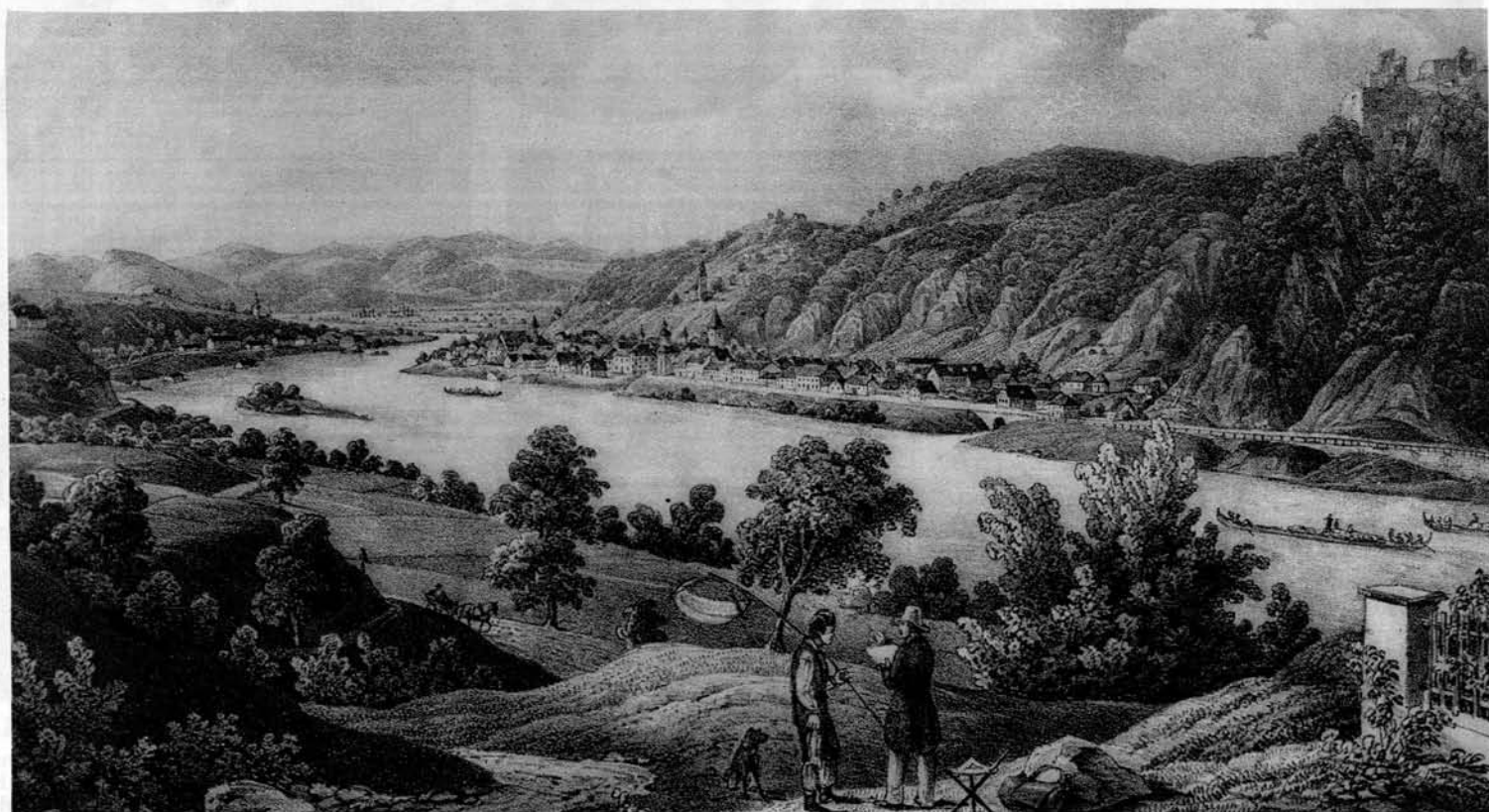
Pogled na Krško v Valvasorjevi dobi
(sredi XVII. stoletja).

Hiša št. 83. v Krškem, v kateri je umrl l. 1693. znameniti zgodovinar **J. V. Valvasor**. Mož je potrošil za svojo „Slavo vojvodine Kranjske“ skoro vse svoje veliko imetje, ostala mu je le ta hiša še, kjer je umrl v revščini. Sedaj je tu hiralnica.

Pogled na Turnski grad (Turn am Gardt) pri Krškem, sedaj last baronice Gagern. Pri gradu se nahaja lep mavzolej, v katerem je pokopan znani nemški pesnik Anastasius Grün.

Pogled na Krško okrog l. 1840.

Naša slovenska mesta: Krško

Krško mesto leži ob Savi v prijazni dolinici. — Ima samo 140 hiš in šteje 900 prebivalcev. Ima pa romantično lego. Skozi mesto vodi deželna cesta, ki ima zvezo z državno cesto Ljubljana—Zagreb. Ob obrežju Save vodi ozka pešpot, ki je posebno ob poletnih večerih krasno sprehajališče. Na koncu mesta je lesen most čez Savo, čez katerega zvoziijo okoličani dnevno mnogo lesa na kolodvor Videm-Krško. Nad mestom so razvaline starega gradu. Na mestnem pokopališču se nahaja grobnica rodbine Hočevnar, velike prijateljice in dobrotnice mesta.

Na nasprotnem bregu Save je železniška proga Zidani most—Zagreb ter postaja Videm-Krško. Od mesta proti jugu se razprostira rodovitno Krško polje. Proti severu se dolina zoži, da je med Savo in hribom samo za cesto prostora. Krško ima tudi več zgodovinskih spomenikov, kar kaže, da je prav za prav zgodovinsko mesto.

Krško srečamo prvič v zgodovini okoli l. 895. V tej dobi je bilo mesto pod oblastjo nem. kralja Arnulfa. Grad, sedaj »stari grad« — ohranile so se samo razvaline — je najbrž sezidal Valtun, kateremu je podaril Arnulf mesto Krško, torej okoli l. 895. Zgodovina v 12. stoletju nam zelo pomanjkljivo govori o mestu, kakor tudi o gradu. Pač pa so zgodovinarji dognali, da so imeli krški grad v lasti grofje Bogen. V 14. stol. se je na podnožju gradu naselilo več družin, katere so imele varno zavetje v gradu. Kraj je dobil takrat tudi tržne pravice in se omenja v zgodovini še kot trg. Leta 1375. je prišel grad s trgovcem vred v last celjskih grofov. Okrog l. 1421., kakor se omenja v zgodovini, je bila tu razvita usnjarska obrt. Cesar Friderik IV. je povzdignil l. 1477. Krško v mesto, obenem je dobilo tudi svoj grb in mestne pravice. (Grb kaže na višnjem polju v končnem delu zeleno gorovje, v sredini na eni polovici sv. Janeza, držечеega v roki kelih s tremi kačami, a na drugi polovici podobo mesta.) Že v takratni dobi je stala farna cerkev sv. Janeza Ev. Mestne pravice Krškega so bile posnete po pravicah mesta Celja.

Na levi:

Pogled v notranjščino samostanske cerkve v Krškem

Spodaj:

Dr. Tomaž Romiž
dolgoletni ravnatelj meščanske šole v Krškem.

V ustanovnem pismu je cesar tudi določil sodno oblast mesta in mu obenem odvzel vsa bremena, ki so jih imeli Krščani kot grajski podložniki. Všteta jim je bila le še tlaka za popravilo mestnega obzidja, katerega so morali takoj zidati, da so se branili sovražnikov.

Od tega časa so bili meščani podložni samo cesarju in županu, katerega so si sami volili. Ker so imeli pravico lastnega sodstva, so si nabavili lastno srebrno sodno palico z zlatimi vložki kot znak te pravice.

Okoli l. 1480. so morali meščani sami obdati mesto z obzidjem, da so se branili turških napadov. V zvezi z ustanovitvijo je tudi »meščanska garda«: kajti meščani so se morali zavezati, da bodo sami branili mesto sovražnih napadov. (V 18. stoletju je še stalo obzidje in sicer čez sredino današnjega mesta. Na tem obzidju so tudi sežigali čarovnice. Kasneje se je mesto razširilo tako, da so morali sezidati še eno obzidje na koncu mesta.) Uniformo je dobila garda šele kasneje in sicer l. 1858., ker takrat niti vojaki niso še bili uniformirani, ko je bila garda ustanovljena.

V 16. stoletju je tudi v Krško prišla Lutrova vera. Prvi jo je učil v mestu Primož Trubar, ki je nekaj časa bival v mestu. Meščani so se oprijeli nove vere. Kljub vztrajnemu zatiranju se je luteranska vera ohranila še do 17. stol. Da se je pa tako dolgo ohranila, je pripomoglo temu bivanje Jurija Dalmatina in Adama Bohoriča v Krškem. Adam Bohorič je tudi otvoril protestantsko šolo in pričel poučevati l. 1564. Ko je odšel v Ljubljano je prenehala tudi šola.

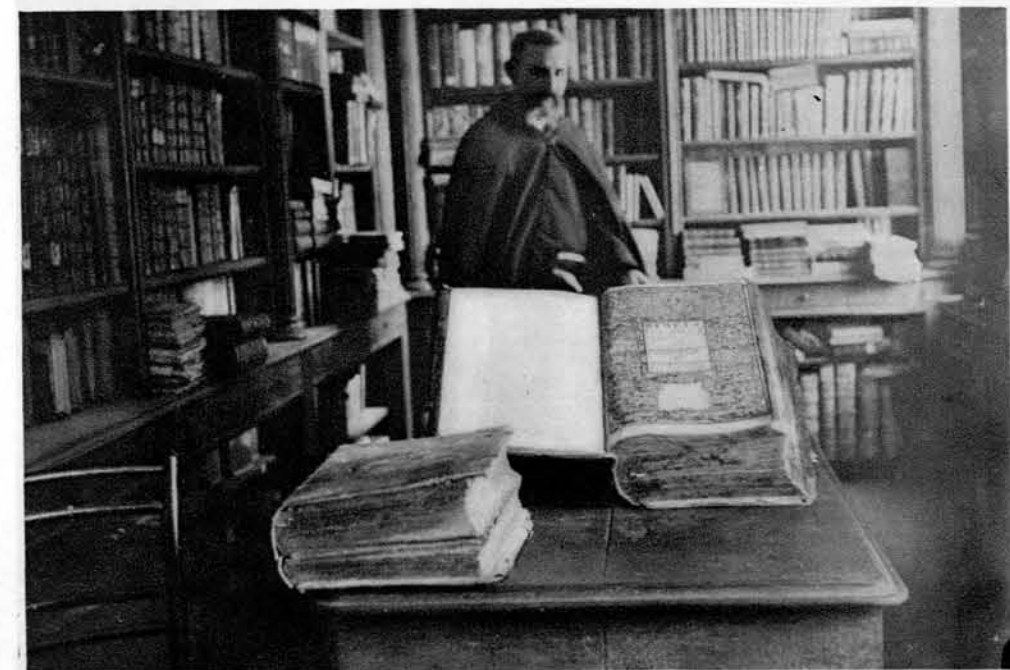
Sredi 18. stol. je imelo mesto svojo šolsko hišo. Kdo je poučeval ni znano. — L. 1784. je prišel novomeški frančiškan p. Emanuel v Krško in otvoril šolo. Za tem so poučevali svetni učitelji. L. 1860. je kupilo mesto po posredovanju meščana Martina Hočevarja prostorno hišo, kjer je bila nadaljnja šola. L. 1877. je kupil Hočevar več starih hiš v bližini farne cerkve, kjer se je zidalo novo šolsko poslopje.

Na desni:

Pogled v notranjščino župne cerkve

Spodaj:

Ceopolđ Turšič
pesnik in bivši župnik v Krškem.

Pogled na glavni trg v Krškem

Na levi: V krški samostanski knjižnici; na mizi je videti Dalmatinovo „Biblio“ iz l. 1584. (Dalmatin, eden najznamenitejših naših reformatorjev, je bil rojen v Krškem l. 1547.). Za biblijo je videti sedanjega gvardijana, p. Rafaela Bogataja. Na desni: Pogled na kapucinski samostan v Krškem s samostanskega vrta.

Martin in Jožefa Hočevnar
največja krška mecena.

Iz krške okolice

Na desni:

Cerkvica sv. Jožefa na Trški gori

Vino s Trške gore slovi po vsej Sloveniji. Naša slika nam jo kaže ob trgatvi.

Spodaj:

Boško jo maša v trgatvi

Spodaj na levi: **Družba dolenjskih dobrovoljčkov** v seni Trške gore. Spodaj na desni: Z vsakoletnega tabora Puceljeve kmetijske stranke na Krškem polju. Slika je posneta ob priliki Radičevega govora.

Na levi:

Pogled na razvaline Starega gradu nad (X) Krškom

Grad je bil sezidan najbrž v prvi polovici X. stoletja. Leta 1375. je bil grad z mestom vred že lastnina Celjskih grofov. Po smrti poslednjega Celjana, grofa Urha II., je morala odstopiti njegova vdova Katarina, hči srbskega kneza Jurija Brankovića, vse grado-ve in vsa obsežna celjska posestva cesarju Frideriku III., ki ji je pustil le Krško in tam-ošnji grad. Tu je živela po-tem svoje vdovsko življenje. Cesar je povzdignil pozneje Krško v mesto, a Krčani so ga morali utrditi za obrambo pred turškimi napadi.

Viljem Pfeifer

deželni in državni poslanec SLS za
Krški okraj od l. 1873.—1907.

**Pogled na glavno ulico, ki vodi
skozi Krško.****Al. Kurent**

dekan v Leskovcu pri Krškem.

Iz katoliškega društvenega življenja v Krškem:

Dekliška Marijina družba

na dan sprejema novih članic, dne 17. maja t.l.

Igralci Katol. prosvetnega društva

ob priliki vprizoritve „Miklove Zale“ dne 5. in 12. avgusta t.l.

ki je lani praznovalo 50letnico obstoja. L. 1878. se je ustanovila trirazredna deška, meščanska šola z enoletnim tečajem. Ta šola je po vojni dobila četrti razred, tako da je sedaj štirirazredna meščanska šola.

V 17. stol. je živel v Krškem slaven zgodovinar Valvazor. L. 1695. je kupil Valvazor v Krškem hišo, katera je bila sezidana l. 1609. Zadnje dni svojega življenja je preživel v Krškem, kjer je tudi umrl l. 1695., kar nam pove zgodovinska plošča vzdana v hišo.

Samostojne fare mesto dalje časa ni imelo. Ustanovljena je bila l. 1894. Potrebno ustanovo — 20 tisoč goldinarjev tedanje veljave — je napravila ga. Hočevarjeva. Pač pa je bila fara v Leskovcu, kjer je stanoval župnik. Ta fara se je imenovala tudi Krška fara. Prvotno — kolikor se da dognati — so upravljali službo božjo tako imenovani »zgodnjiki«, ki so uživali »Zgodnjikov beneficij«. Gotovo je namreč iz listin, ki jih hrani škofijski ordinariat ljubljanski:

1. Da je v Krškem obstojal Zgodnjikov beneficij že pred l. 1800. več stoletij;

2. da je bil pravi cerkveni beneficij z lastno hišo in gildo;

3. da je bil patron tega beneficija krško mesto, da pa mesto ni bilo lastnik, kar že samo ime jasno pove;

4. da se je po l. 1766. beneficij nekako ukinit, oziroma, da so se njegovi dohodki uporabljali za vzdrževanje mestne uprave v Krškem;

5. da je bilo to postopanje nepravilno in brez dovoljenja cerkvene oblasti.

Mesto ima pet cerkva, katerih opis in zgodovina sledi. Cerkev sv. Janeza Ev. je stala že l. 1573. pa je pogorela v tem letu radi kmečkega upora. Kmalu so jo na novo sezidali. L. 1768. se je ustanovil v Krškem vikariat. Farna cerkev sv. Janeza Ev. ima dve znameniti zgodovinski plošči v cerkvi.

Kapucinski samostan s cerkvijo Marije Brezmadežnega spočetja je bil ustanovljen l. 1640. — Mesto je plačalo za stavbo potrebno zemljišče. L. 1686. so sezidali cerkev sv. Jožefa na Trški gori.

Na pokopališču je stala cerkev sv. Florjana, katero so podrli in postavili lično novo cerkvico sv. Križa.

K vsem tem napravam je prispevala v pretežni večini potrebne vsote največja dobrotnica Krškega mesta blagopokojna gospa Hočevarjeva.

V Valvazorjevi dobi je že bila cerkev sv. Duha sezidana od meščanov. Na cerkvi se nahaja grb turjaških grofov in je sedaj last sreskega glavarstva.

Ker je razsajala po mestu in okolici kuga, so sezidali l. 1648. cerkev sv. Rozalije na prijaznem gričku, kjer je še sedaj božja pot. Cerkev je bila nekoliko prenovljena z denarjem ge. J. Hočevarjeve, kar kaže spominska plošča v cerkvi.

Josip Dufkovič

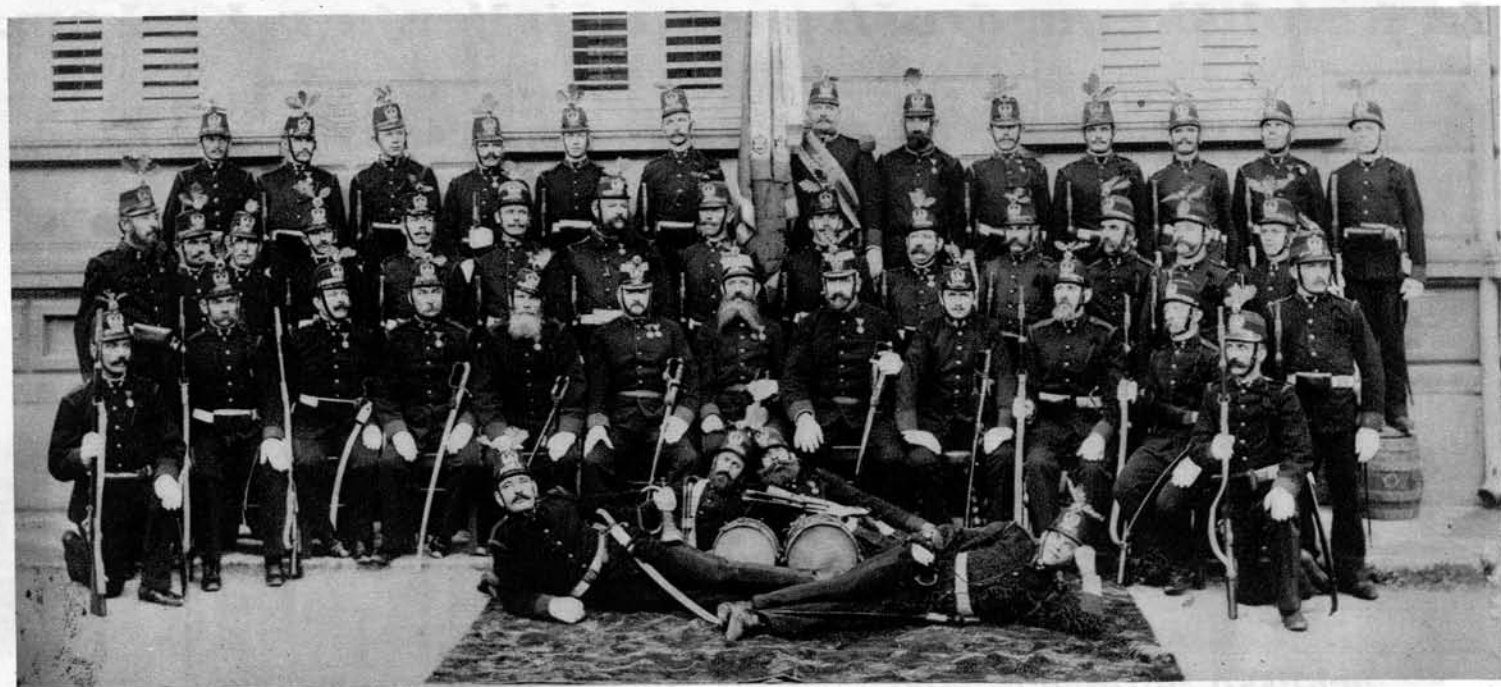
sedanji ravnatelj meščanske šole v Krškem, ki je najstarejša na bivšem Kranjskem.

Dr. Jakob Jan

sodni svetnik in predstojnik okrajnega sodišča v Krškem.

Dr. Julij Murgelj

priljubljeni zdravnik in primarij krške bolnice.

Nekdanja krška meščanska garda

Ustanovljena je bila za časa turških napadov, v Napoleonovih časih je dosegla višek svojega sijaja, med svetovno vojno se je pa razšla.

Prebivalstvo se je od nekdaj pečalo z usnjarstvom. Razvijala se je tudi trgovina, po Savi so plavali splavi, ker je bila dobro razvita lesna trgovina. Ker se je dobro razvijala obrt, zato se je ustanovila l. 1890. obrtno-nadaljevalna šola.

Stari meščani so imeli nekdaj svojo posebno nošo, da so se razlikovali od kmetov.

L. 1865. je stekla mimo proga Zidani most—Zagreb. Mesto je začelo hitro napredovati in takrat so zgradili sedanji leseni most čez Savo.

Leta 1872. se je ustanovilo prostovoljno gasilno društvo, ki se je lepo razvijalo in je lahko s pomočjo dobrotnikov l. 1922. ustanovilo svojo lastno godbo, ki dobro napreduje.

Okoli l. 1880. se je ustanovila posojilnica (reificisnovka), katero je vodil prvi ravnatelj meščanske šole Iv. Lapajne, ki še sedaj živi v Krškem in jo še nadalje vodi.

Nekaj let kasneje se je ustanovila občinska hranilnica, ki je po svetovni vojni kupila hišo v kateri posluje.

Ko se je sezidala kaplanija se je obenem uredila dvorana katoliškega prosvetnega društva, v kateri je bilo že več zanimivih in poučnih dramatičnih predstav.

Že dalje časa je v mestu »čitalnica«, ki izposoja razne poučne kakor tudi zabavne knjige ter ima naročenih več časopisov.

Tujski promet je v Krškem vedno večji. Številne letovišcarje — posebno Zagrebčane — privabi lepa lega, krasni izprehodi ob Savi in topla Sava v poletnem času na oddih.

V mestu je tudi več uradov in sicer okrajno glavarstvo, sodišče, davkarija, davčni referat, OUZD in drugi. Vsa občina Krško šteje 5500 prebivalcev, vse glavarstvo pa 20 občin s 55.000 prebivalci.

Daleč znani so okoliški vinorodni grički, posebno »Trška gora«, kjer obilno rodi vinska trta. Prebivalstvo se peča s trgovino in obrtjo.

Prosvetno, kulturno, sportno in politično življenje je v Krškem jako živahno.

Za red v mestu skrbi občina, ki ima nočnega čuvaja.

V Krškem je več trgovin, razvita je lesna industrija. V bližini je parna žaga, ki kupuje les, ga obdeluje ter pošilja po železnici.

Staro zgodovinsko mestece čaka še lepa bodočnost in lep razvoj. Žal, da nima še danes niti vodovoda niti električne napeljave. Upajmo, da poklicani faktorji izpeljejo eno kot drugo čim prej.

Po knjigi Iv. Lapajne: »Krško in Krčani« sestavil I. J.